

Anders

Ja

D66 Arnhem

**Verkiezingsprogramma
2010-2014**

Anders

Ja

D66

VOORWOORD ALEXANDER PECHTOLD

Ik ben blij dat u dit verkiezingsprogramma leest. Dat u de tijd en moeite neemt om u te verdiepen in de ambities, plannen en ideeën van D66. Graag maak ik van deze mogelijkheid gebruik om onze prioriteiten met u te delen. Toe te lichten waar de energie van onze politiek en overheid zich de komende periode op moet richten.

D66 kiest voor vernieuwing omdat het nodig is. Nederland is een mooi en welvarend land. Maar ook een land dat heeft stilgestaan, terwijl de wereld veranderde. Een land dat belangrijke beslissingen te lang voor zich uitgeschoven heeft. Een land dat vraagt om verandering. Om een nieuw perspectief, een stip aan de horizon. Niet angstig voor de toekomst, maar optimistisch. Vol vertrouwen in de eigen kracht van mensen.

Wij durven te kiezen, en inderdaad, daarmee zetten wij ons af tegen het grijze gemiddelde en de huidige politiek van stilstand. Wij hebben een alternatief, een eigen ambitieuze vernieuwingsagenda. Een agenda om Nederland een voortrekker en baanbreker in de 21e eeuw te maken. Een agenda waarmee wij volmondig 'Ja' zeggen tegen de uitdagingen en kansen van morgen.

We moeten zorgen dat werknemers flexibel en weerbaar worden. Dat ook starters een huis kunnen kopen. Echt werk maken van kennis en innovatie. En van de doorbraak naar een duurzame economie. Met een overheid die zijn beperkingen kent, maar doet wat zij belooft. In een samenleving gericht op ruimte voor individuele ontplooiing. Die mensen niet verdeelt maar helpt emanciperen. Net als D66 verschillen tussen mensen positief waardeert, omdat ze veerkracht en creativiteit brengen.

In maart kunt u uw stem weer laten horen. Dan kunt u kiezen voor vernieuwing. Dan bepaalt u hoe uw gemeente er uit gaat zien. Daar moet de verandering beginnen. Dicht bij huis. In uw gemeente, uw wijk, uw straat. Want na meer dan 10 jaar ervaring in de lokale politiek als gemeenteraadslid, wethouder en burgemeester, weet ik dat de meeste van uw ergernissen en ongemakken daar worden opgelost. Ook in uw gemeente staan gemotiveerde en deskundige D66-kandidaten klaar om vol optimisme de verandering vorm te geven. In dit verkiezingsprogramma vindt u onze voorstellen daarvoor, passend in onze vernieuwingsagenda. Met 5 speerpunten: werken, kennis, duurzaam wonen en kwaliteit van de overheid.

De Vernieuwingsagenda van D66 zal niet zonder slag of stoot gerealiseerd worden. Dat doen we samen met u. Voor, tijdens en na de verkiezingen. D66 vertrouwt op de kracht van het lokaal bestuur. Voor heel veel zaken is lokaal maatwerk beter dan regels uit Den Haag. Sterk lokaal bestuur vraagt ook om vernieuwing. Krachtige gemeenten, met heldere verantwoordelijkheden en bijpassende middelen, meer inspraak en verantwoording, meer gekozen bestuurders. En voorzieningen met de menselijke maat.

U vindt verderop in dit verkiezingsprogramma meer over onze plannen in uw gemeente. Ik wilde deze kans gebruiken om die lokale plannen in een bredere context te plaatsen. Ook dit programma vormt een belangrijke bouwsteen in onze vernieuwingsagenda. Ik vraag u de plaatselijke D66 kandidaten dan ook te steunen en op 3 maart D66 te stemmen.

Alexander Pechtold

**Ga uit
van de eigen kracht
van mensen**

**Denk en handel
internationaal**

**Beloon prestaties en
deel de welvaart**

**Streef naar een
duurzame en
harmonieuze
samenleving**

**Koester
de grondrechten en
gedeelde waarden**

INLEIDING

Arnhemmers barsten van ideeën, inzet en initiatieven. Of het nu gaat om ouders, studenten, ondernemers of gewoon op straat: iedereen wil vooruit, met elkaar en met de ogen gericht op de toekomst. Daarom wordt het tijd voor een nieuw stadsbestuur. Een bestuur dat niet meer vanuit een ivoren toren bedenkt wat goed is, maar dat uitgaat van de eigen kracht van mensen. D66 is er klaar voor. Klaar voor een stad waar weer naar mensen geluisterd wordt, een stad waar iedereen meetelt, een stad waar onderwijs en ondernemerschap de ruimte krijgen. D66 is klaar voor de toekomst, klaar voor iets anders. Kan het anders? Ja. Moet het anders? Ja!

Anders werken

De gemeente moet zich fors gaan inspannen om van Arnhem een echte ondernemersstad te maken. We gaan ondernemers sneller helpen door knellende regelgeving te schrappen. Meer ruimte voor het verrichten van zakelijke dienstverlening vanuit een woonhuis en het instellen van regelarme zones zijn hier onderdeel van. De verzuiling tussen de gemeentelijke diensten moet doorbroken worden.

Wij willen dat Arnhem rekening houdt met de toename van het aantal kleine zelfstandigen en de groei van consumentendiensten en vrijetijdseconomie. Ook moet beter ingespeeld worden op nieuwe combinaties van economische functies, bijvoorbeeld op het vlak van retail en vrijetijdsbesteding. En met ervaringscertificaten en -profielen gaan we de doorstroming van werknemers versoepelen.

Op verzoek van D66 wordt een nota wijkconomie geschreven. Wijkconomie verbetert de leefbaarheid en veiligheid in de wijken. Buurtwinkels en bedrijvigheid stimuleren de sociale cohesie. D66 wil dit beleid de komende jaren voortvarend uitvoeren. En waarom van Arnhem niet de meest gastvrije stad van Nederland maken?

Anders wonen

Arnhem vraagt om een integrale visie op de leefomgeving. Naast leefbaarheid ('hier en nu') gaat het daarbij om duurzaamheid ('daar en later'). Ruimtelijke plannen moeten worden getoetst op effecten op de groene omgeving en er moet werk gemaakt worden van het D66- initiatiefvoorstel voor 'groene daken (daktuinen) en gevels'.

De slechte doorstroming in de woningmarkt kan doorbroken worden met extra duurzame en kleinschalige woningbouw-projecten, die goed afgestemd zijn op de woonbehoefte. De gemeente moet heldere kaders opstellen, waarbinnen het particulier opdrachtgeverschap kansen kan krijgen. Parkeren moet zo min mogelijk een belasting zijn voor de openbare ruimte. Wij willen daarom meer parkeergarages onder de grond bouwen en andere vormen van mobiliteit (zoals de fiets) een kans in de stad geven.

D66 wil concrete bouwplannen waarvoor reeds geld is gereserveerd, versneld uitvoeren. Harde voorwaarden voor een stads-vernieuwing zijn voldoende financiële dekking en beheersbare risico's. Dit principe geldt ook voor Rijnboog.

Anders leven

Om onze welvaart op peil te houden is het beste alternatief dat wij duurzamer gaan leven. Niet in de laatste plaats om de dreigende verandering van het klimaat te beperken. In het debat over duurzame energie kiest D66 ervoor dat de gemeente zich allereerst inzet voor het terugbrengen van het energieverbruik (besparing) en pas in tweede instantie op het stimuleren en aanboren van alternatieve energiebronnen. Bewustwording en stimulering zijn hierbij de sleutelwoorden. Niet nog meer verboden van bovenaf.

'De gebruiker betaalt' is ons motto. Dit geldt bijvoorbeeld voor het verwijderen van afval en vuil water. Invoering van het zogenaamde "smalle waterspoor" is daarom een belangrijke wens van D66. Hierbij worden de kosten voor het rioolrecht afhankelijk gemaakt van het drinkwaterverbruik en via één rekening worden geïnd. En de gemeente kan en moet het goede voorbeeld geven door zich aan te sluiten bij het programma "Duurzame Bedrijfsvoering Overheden".

Anders leren

'Vertrouw op de eigen kracht van mensen' is een lijfspreuk van D66. Persoonlijke ontwikkeling in de vorm van goed onderwijs heeft daarom voor ons topprioriteit. Dit geldt voor alle niveaus, maar zeker ook voor het hoger onderwijs. Arnhem wordt helaas in de beeldvorming nog onvoldoende als een bruisende studentenstad gezien. Invoering van een Arnhem Studenten Kaart gericht op de specifieke wensen van de studenten is onmisbaar om het kansrijke imago te verbeteren.

D66 wil voortvarend doorgaan met het bouwen van 'brede scholen' voor het basisonderwijs en geeft hoge prioriteit aan het realiseren van nieuwe huisvesting voor het speciaal onderwijs. Maar dat is nog niet voldoende. Het volgen van deeltijdonderwijs en ervaring opdoen met stageplaatsen is voor de persoonlijke ontwikkeling van groot belang. Hiervoor moet een betere samenwerking komen tussen onderwijs en bedrijven, door het beter coördineren van stage- of werkervaringsplaatsen. En dat geldt niet alleen bij bedrijven maar ook bij de overheid.

Bieden van laagdrempelige onderwijsactiviteiten 'om de hoek' vergroten de individuele ontwikkelings-kansen. Ook ná de reguliere schoolcarrière. D66 is voorstander van het opzetten van 'buurtonderwijs: een programma van samenhangend onderwijs specifiek voor onderwijsbehoeften in de wijken (vraaggericht onderwijs). Wijkcentra, brede scholen en andere onderwijsinstellingen kunnen hierbij betrokken worden.

Anders samenleven

De manier waarop het Arnhemse gemeentebestuur met burgers, ondernemers en bezoekers omgaat moet anders. De teleurstellende ervaring met Rijnboog maakt duidelijk hoe Arnhemse talenten verloren kunnen gaan. Actieve bestuurlijke betrokkenheid betekent: mensen tijdig en systematisch attenderen op voornemens, veranderingen én voortgang van bouwprojecten. Mensen vroegtijdig laten meedoen, laten meedenken én, afhankelijk van de situatie, laten meebeslissen bijvoorbeeld via referenda.

Het debat over integratie en multiculturele samenleving moet sterk van toon veranderen. D66 denkt niet vanuit groepen maar vanuit het individu. Onderwijs en arbeidsparticipatie zijn de sleutelbegrippen voor emancipatie en inburgering. Hierbij is meer aandacht nodig voor de eerste generatie immigranten, de maatschappelijke carrières van nieuwkomers en de positie van de tweede generatie allochtonen. En is het niet vanzelfsprekend dat homosexualiteit gelijkwaardig is aan heteroseksualiteit? D66 wil de komende jaren de bestaande sociale structuren van de wijken versterken. Wij vertrouwen daarbij op de professionaliteit van zorgverleners, jeugd- en welzijnswerkers en de politieagent op straat.

D66 is van mening dat de gemeente vertrouwen moet hebben in haar burgers, vertrouwen in ú. De (vaak overbodige en complexe) formulieren bij zorg, welzijn en andere ondersteunende processen bij de gemeente lijken juist van wantrouwen uit te gaan. Schaf formulieren zoveel mogelijk af door een goede telefonische intake en vervolgens een sterk vereenvoudigd maatwerk formulier. Hiermee kunnen processen sterk versneld worden. D66 pleit verder voor een grondig onderzoek naar het bereik en de kosten van de

zorg en het welzijnswerk. Meer aandacht voor uw zorgvraag is ons uitgangspunt.

Vanuit deze visie op de toekomst van Arnhem willen we de komende vier jaar werken, en we zullen voorstellen en initiatieven van onszelf en van andere partijen afmeten aan deze toekomstvisie. Juist in tijden van crisis en oplopende bezuinigingen is een heldere visie onontbeerlijk. Daarbij zijn de vijf richtingwijzers van D66:

1. Ga uit van de eigen kracht van mensen;
2. Denk en handel internationaal;
3. Beloon prestaties en deel de welvaart;
4. Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving;
5. Koester de grondrechten en gedeelde waarden.

Deelt u onze visie over de toekomst van Arnhem? Wij hebben een stevige agenda voor een stad die om actie en maatregelen vraagt. Een stad die vraagt om een andere koers. Geef ons het mandaat en vertrouwen om de stad in die richting te verbeteren.

Stem anders: Stem D66!

Vlnr: Leo van der Meer, Sabine Andeweg, Jan de Wit, Hans Giesing, Yvonne van Hamersveld

INDEX

VOORWOORD ALEXANDER PECHTOLD	1
INLEIDING	2
Vlnr: Leo van der Meer, Sabine Andeweg, Jan de Wit, Hans Giesing, Yvonne van Hamersveld.....	4
INDEX	5
1. DEMOCRATIE EN BESTUUR.....	6
Takenpakket en regelgeving gemeente	6
2. INTEGRATIE EN TOLERANTIE.....	7
Multiculturele samenleving	7
Wijkaanpak.....	8
3. ECONOMIE	9
4. RUIMTELIJKE ORDENING	10
4. RUIMTELIJKE ORDENING	11
Arnhem: de groene stad	11
Arnhem Milleniumgemeente.....	12
Woningmarkt.....	13
Stadsvernieuwing.....	13
5. VERKEER EN VERVOER.....	15
6. ONDERWIJS	16
7. CULTUUR.....	17
8. SPORT.....	18
9. WELZIJN EN ZORG	19
10. VEILIGHEID.....	21
11. FINANCIEN EN ORGANISATIE.....	22
Eigen organisatie	22

Onze inzet democratie en bestuur

- Invoering van een lokaal correctief en bindend referendum;
- Veel zaken kunnen in de wijk of buurt zelf geregeld worden. D66 wil initiatieven van inwoners beter benutten en faciliteren door het vergroten van de wijkbudgetten;
- D66 wil de rol van de wijkplatforms versterken;
- De mogelijkheden om in te spreken op de 'politieke maandag' mogen niet worden beperkt en moeten beter bekend worden gemaakt;
- Jongeren worden in Arnhem nog onvoldoende gehoord. Om de jongeren een duidelijke stem te geven wil D66 de jongerenparticipatie bevorderen en zal D66 een initiatief voor een jongerenraad actief ondersteunen;
- D66 wil dat de inwoners hun burgemeester rechtstreeks kunnen verkiezen;
- De gemeentelijke rekenkamercommissie moet opgewaardeerd worden tot een volledig onafhankelijke rekenkamer, waarin geen raadsleden zitting hebben;
- Vergaderstukken van de raad dienen zoveel mogelijk openbaar en toegankelijk te zijn.

Onze inzet takenpakket en regelgeving gemeente

- Er moet een stevige aanpak komen om de regeldruk voor inwoners terug te dringen. Het meldpunt voor overbodige regels is daartoe een eerste stap, waarbij het zaak is dat de gemeente actief met de meldingen aan de slag gaat;
- De gemeentelijke dienstverlening moet toegankelijker worden en waar mogelijk verder worden gedigitaliseerd;
- Het aantal doelstellingen ten behoeve van de begroting en de jaarrekening wordt zo veel mogelijk beperkt tot hoofdlijnen;
- Aan het begin van de collegeperiode stelt het college zich een aantal meetbare doelen waarop het zich tussentijds en na afloop kan laten afrekenen;
- D66 is kritisch om taken in het kader van intergemeentelijke samenwerking op te schalen, omdat het de afstand van de besluitvorming tot de kiezer vergroot;
- Waar mogelijk moet een meldingsplicht de vergunningsplicht vervangen;
- De overheid moet geen zondagsrust opleggen.

1. DEMOCRATIE EN BESTUUR

Vanaf de oprichting van D66 is het democratiseren van de samenleving en het bestuur een belangrijk thema voor de partij. De besluitvorming in onze democratie kan verbeterd worden. D66 is voor een democratie waarin transparantie in de besluitvorming de basisregel is. Politieke besluiten moeten gemaakt worden op basis van inhoudelijke argumenten in plaats van het uitruilen van belangen.

D66 wil de bewoners van Arnhem bij het stadsbestuur betrekken en dit zo dicht mogelijk bij hen brengen. D66 vindt dat de bevolking de politieke besluitvorming inhoudelijk sterker moet kunnen beïnvloeden (burgerparticipatie). Dit leidt tot een opener en meer op de inwoner gerichte politieke cultuur.

Politici moeten worden beoordeeld op hun daden en worden afgerekend op hun functioneren. Een grotere afstand tussen het College van Burgemeester en Wethouders en de Gemeenteraad is nodig, zodat de raad haar controlerende taken beter kan uitvoeren. D66 wil de invoering van een lokaal correctief en bindend referendum dat de inwoners de mogelijkheid geeft om bij slecht beleid aan de noodrem te trekken. Het burgerinitiatief, waarbij Arnhemmers de mogelijkheid hebben om onderwerpen op de raadsagenda te plaatsen, moet vaker gebruikt kunnen worden. D66 wil de bekendheid met dit instrument vergroten.

Takenpakket en regelgeving gemeente

Het takenpakket van de gemeente is in de loop van de tijd bijna vanzelfsprekend steeds verder uitgebreid. Het ambtelijk apparaat is in al die tijd fors uitgebreid en gegroeid, evenals de hoeveelheid gemeentelijke regelgeving. Aanvragen en verantwoording voor bijvoorbeeld vergunningen, WMO ondersteuning en procedures rond werk en bijstand zijn onnodig gecompliceerd. Het takenpakket van de gemeente verdient de komende tijd een grondige en kritische heroverweging. De teruglopende budgetten in de komende collegeperiode maken dit extra noodzakelijk. Als de gemeente terughoudend is in het maken van complex beleid en delen van de organisatie verzelfstandigt of uitplaatst, kan de organisatie afgeslankt worden.

Inwoners hebben vaak het gevoel dat zij geen invloed hebben op de besluiten van de gemeente. Dit leidt tot conflicten die zich vaak verscherpen; de verharding tussen partijen neemt toe. Inwoners voelen zich machteloos en voeren soms jarenlange juridische 'gevechten'. De gemeente moet meer communiceren met de inwoners. Bij conflicten moet de gemeente gebruik maken van bemiddeling om deze op een snelle en bevredigende wijze op te lossen.

Onze inzet Integratie en tolerantie

- Mede door de inzet van D66 is een anti-discriminatie meldpunt opgericht. Wenselijk is nu dat door de gemeente en politie actief met de meldingen aan de slag gegaan wordt;
- Het schuldig maken aan discriminatie wordt in de algemene subsidieverordening een grondslag om een subsidie terug te vorderen;
- De gemeentelijke organisatie moet zelf een afspiegeling zijn van de samenleving;
- Het tegengaan van discriminatie op grond van homoseksualiteit heeft onze bijzondere aandacht. In het onderwijs moet het als een volstrekt normaal verschijnsel bespreekbaar gemaakt worden;
- Goede huisvesting voor belangenorganisaties is van belang.

Onze inzet Multiculturele samenleving

- D66 wil de ontwikkeling van de eerste generatie immigranten, de maatschappelijke carrières van nieuwkomers en de positie van de tweede generatie allochtonen laten onderzoeken. Op basis van dit onderzoek kunnen effectievere projecten opgezet worden;
- Inburgering vindt alleen plaats op eigen verzoek, omdat deze wijze het meest effectief is. Op verzoek mogen vrouwen deze gescheiden van mannen volgen;
- Alleen voor bijstandsontvangers uit de doelgroep worden deze cursussen verplicht gesteld, omdat voor het ontvangen van een uitkering de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt de norm is;
- De gemeente moet een convenant 'samenleven' maken met scholen, moskeeën, bedrijven en sportverenigingen om te voorkomen dat mensen geïsoleerd raken;
- Daar waar mensen ontsporen en crimineel gedrag vertonen, moet met harde hand opgetreden worden;
- D66 is voorstander van een moskee aan de Rosendaalestraat, mits deze goed in de omgeving ingepast kan worden.

2. INTEGRATIE EN TOLERANTIE

De afgelopen jaren is het debat over integratie en multiculturele samenleving sterk van toon veranderd. Van links tot rechts spreekt men enkel over mensen als groepen. Groepen die kansarm zijn, of crimineel zijn, of zich niet willen aanpassen of moeten inburgeren. D66 voelt zich bij deze groepsbenadering ongemakkelijk, omdat wij mensen in de eerste plaats als individuen beschouwen, of het nou gaat om autochtonen, allochtonen, mannen, vrouwen, jongeren, ouderen, gehandicapten, homo's, hetero's, christenen, moslims of niet-religieuzen. De overheid moet (binnen de grenzen van de wet) mensen zo min mogelijk opleggen hoe zij zich moeten gedragen. Welke kleding je draagt of welke taal je spreekt is (zeker buiten de publieke ruimte) een privéaangelegenheid.

Het is van groot belang dat mensen hun plek vinden binnen de samenleving. Een absolute voorwaarde is dat iedereen zich thuis kan voelen in onze stad. D66 beseft dat integratie per definitie een proces van lange adem is dat het bovendien van twee kanten moet komen. Maar bovenal gelooft D66 in integratie door onderwijs en participatie op de arbeidsmarkt. Discriminatie is funest voor mensen die willen integreren in de samenleving en moet daarom voortvarend bestreden worden.

Multiculturele samenleving

Mensen die binnen onze samenleving in afzonderlijke groepen leven, zullen zich nooit volwaardig inwoner kunnen voelen. Hier rust een belangrijke taak voor de gemeente. Het is ongewenst dat inburgeringscursussen in Arnhem onvoldoende van de grond komen. Er wordt vooral te weinig rekening gehouden met de persoonlijke situatie van allochtone vrouwen. De gemeente moet meer investeren in de relatie met deze vrouwen en zo nodig het tempo en het moment van inburgering daarop aanpassen. Cruciaal is ook dat veel aandacht uitgaat naar de jongeren. Enerzijds omdat het een relatief beïnvloedbare groep betreft en anderzijds omdat juist jongeren de stad van de toekomst vormgeven. We hebben nu de kans deze jongeren bij onze samenleving te betrekken.

De positie van niet-westerse allochtonen en hun kinderen in de Nederlandse samenleving blijft sterk achter. Het versterken van de sociale cohesie op lokaal niveau moet een majeur aandachtspunt van het beleid zijn. Er is behoefte aan een effectiever en doelmatiger beleid, aan gedegen evaluaties en aan effectievere leerprocessen. Schaamte is vaak een belangrijke drempel om gebruik te maken van sociale voorzieningen. Van cruciaal belang is op dit gebied een goede begeleiding door mensen met kennis van de cultuur. Positieve voorbeelden kunnen in dit kader bijdragen aan een positievere en optimistischere houding.

Onze inzet wijkaanpak

- Initiatieven van onderop worden omarmd. Hierbij dient de focus gericht te zijn op structurele activiteiten: stimuleer jongeren bijvoorbeeld elkaar te helpen met huiswerk, onder meer door daarvoor ruimte en/of faciliteiten beschikbaar te stellen;
- Ook sportfaciliteiten in de wijk zijn van belang. Deze moeten in zowel geografische als financiële zin bereikbaar zijn voor zoveel mogelijk Arnhemmers;
- Straatcoaches zijn een goede aanvulling op de aanwezige structuren. Help mensen de weg naar elkaar en de overheid te vinden;
- D66 wil wijk- en buurtcentra in stand houden en de functie hiervan uitbreiden. Bijvoorbeeld voor buurtonderwijs.

Wijkaanpak

Arnhem heeft een groot aantal wijken waarvoor specifieke aandacht gevraagd wordt. Denk hierbij aan Klarendal, Presikhaaf, Het Arnhemse Broek, Geitenkamp en Malburgen. Ook enkele andere wijken in Arnhem-Zuid verdienen extra aandacht. Het beleid van de gemeente en de woningcorporaties is erop gericht om in deze wijken goedkope huurflats te vervangen door dure koopwoningen. Er wordt onterecht verwacht, dat daarmee de samenstelling van de wijk verandert en de problemen zich vanzelf oplossen. Soms moet er inderdaad gesloopt en gerenoveerd worden. Maar de kern van de problematiek (armoede, sociale achterstand en isolatie van de samenleving) wordt in deze wijken niet opgelost. Herstructureringen zijn voor D66 toelaatbaar om de ruimtelijke inrichting te verbeteren, maar niet om mensen te verslepen.

D66 wil de komende jaren de bestaande sociale structuren van de wijken versterken. Politie, zorg en onderwijs moeten beter bereikbaar worden gemaakt. D66 vertrouwt daarbij op de professionaliteit van zorgverleners, jeugd- en welzijnswerkers en de politieagent op straat.

Onze inzet economie

- We willen innovatieve en creatieve bedrijven volop de ruimte bieden door 'kenniszones' aan te wijzen en in of rond het centrum van de stad en in de toekomst rondom de Kleefsewaard. Het Arnhemse HBO-cluster wordt hierbij betrokken;
- Voor veel mensen is het moeilijk om hun talenten op de arbeidsmarkt aan te tonen. D66 wil door het stimuleren van EVC's en EVP's (ervarings-certificaten en -profielen) de doorstroming van werknemers versoepelen;
- De afdeling Economische Zaken moet versterkt worden. Bij dit proces wordt het bestaande Ondernemersloket betrokken. Dit moet leiden tot één aanspreekpunt voor alle overheidszaken. Op de werkvloer meer werken met accountmanagers.
- Met het oprichten van een Kennisbank samengesteld uit het bedrijfsleven kan de gemeente ondersteund worden in haar economische beleid;
- Het economisch functioneren van Arnhem moet beter gemonitord worden, zoals het permanent tellen van de bezoekers aan de binnenstad;
- De samenwerking met partners als de provincie, de stadsregio, de kamer van koophandel en branche verenigingen van bedrijven moet worden versterkt om het economisch beleid ten aanzien van de spreiding en concentratie van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de regio onderling beter op elkaar af te stemmen.

Onze inzet economie (2)

- De zakelijke dienstverlening en het toerisme moeten nog meer worden versterkt;
- Daarnaast gaan we focussen op kansrijke clusters: Energie- en Milieutechnologie, Mode en Vormgeving en een nieuwe ontwikkeling als fiber-architectuur;
- De slogan 'Made in Arnhem' zegt lang niet alles over de kracht van onze stad. D66 wil Arnhem veel meer promoten in Ruhr/Rheingebied en in Euregio -verband;
- Nieuwe digitale mogelijkheden (zoals Web 2.0) beter benutten;
- Arnhem moet en zal op korte termijn beter bereikbaar worden door met spoed het geplande station te realiseren;
- D66 wil stimuleren dat op korte termijn meer hotelkamers in en rondom het centrum van Arnhem beschikbaar zijn;
- Geen nieuwe industrieterreinen, zolang de bestaande terreinen nog niet volledig zijn benut. De bereikbaarheid van deze terreinen moet verbeterd worden;
- Naast 'kenniszones' wil D66 inzetten op het realiseren van 'creatieve zones' Een goed voorbeeld daarvan is het modekwartier in Klarendal waardoor afgestudeerden aan de HAN langer in onze stad blijven.

3. ECONOMIE

D66 wil prioriteit geven aan het structureel versterken van de Arnhemse economische structuur en uitgaan van de eigen kracht van Arnhem. Duurzaamheid en innovatie zijn hierbij belangrijke uitgangspunten.

D66 wil investeren in het ontwikkelen en behouden van hoogwaardige technologische kennis en creatieve bedrijvigheid en het duurzaam en innovatief ondernemen verder stimuleren. Met name het hoger onderwijs (HAN, ArtEZ), andere overheden en bestaande bedrijven en ondernemers zijn hierin natuurlijke partners. D66 ziet voor de gemeente een belangrijke rol weggelegd in het creëren en onderhouden van de juiste infrastructuur en het zorgen voor goede condities voor bedrijven en ondernemers om zich in Arnhem te vestigen. Ter vermindering van de negatieve effecten van de huidige economische recessie wil D66 de werkgelegenheid in Arnhem en de regio in de kwetsbare sectoren op peil houden door bouwplannen waar mogelijk versneld in uitvoering te brengen.

Economisch beleid, sociaal beleid en onderwijsbeleid hangen nauw met elkaar samen en vereisen een onorthodoxe en offensieve samenwerking tussen verschillende diensten uit het gemeentelijk apparaat, en tussen gemeenten, bedrijfsleven en onderwijs instellingen. D66 wil daarom een verdere ontkokering van het gemeentelijk apparaat.

De beoordeling van Arnhem als beste binnenstad en groenste stad biedt een enorme kans voor Arnhem als potentiële woon- en vestigingsstad. Citymarketing is een belangrijk thema voor D66. De sterke kanten van de stad, het groen, toerisme, cultuur en de binnenstad, wil D66 beter verkopen. D66 wil van Arnhem bovendien de meest gastvrije stad van Nederland maken. Hierin investeren betaalt zich op de langere termijn uit.

Zonder ondernemers en bedrijven is de lokale economie ten dode opgeschreven. De gemeente moet zich de komende tijd fors inspannen om van Arnhem een echte ondernemersstad te maken. Arnhem moet inspelen op de verdergaande groei van de dienstensector en moet rekening houden met de toename van het aantal ZZP'ers en de groei van consumentendiensten en vrijetijdseconomie. Ook moet beter ingespeeld worden op nieuwe wijzen van combineren van economische functies bijvoorbeeld op het vlak van retail, leisure en sport.

Wijkeconomie verbetert de leefbaarheid en veiligheid in de wijken. Buurtwinkels en bedrijvigheid stimuleren de sociale cohesie. Op verzoek van D66 wordt een nota wijkeconomie geschreven. D66 wil dit beleid de komende jaren voortvarend uitvoeren.

Onze inzet economie (3)

- D66 wil grondig schrappen in de knellende regelgeving voor ondernemers. Regels die overblijven, moeten vereenvoudigd worden en beter afgestemd op de grootte van het bedrijf;
- In bestemmingsplannen wordt meer ruimte gegeven voor het verrichten van zakelijke dienstverlening vanuit een woonhuis;
- Instellen van enkele regelarme zones, waar minder gemeentelijke bureaucratie op van toepassing is;
- Alleen als er wantrouwen is tegenover een onderneming, vindt er een uitgebreide Bibob-screening plaats;
- In Arnhem-Zuid wordt een eigen identiteit ontwikkeld op het gebied van de vrijetijdseconomie, bijvoorbeeld bij Gelredome en de Rijnhal;
- D66 wil in navolging van Nijmegen het strakke uitstallingbeleid in het centrum versoepelen;
- D66 wil de openingstijden voor winkels versoepelen. De mogelijkheden om op zondag open te zijn worden door ons niet beperkt;
- De verplichte sluitingstijd van de horeca moet worden afgeschaft;
- Ondernemersveiligheid krijgt een hogere prioriteit bij de politie. Zo moet er meer aandacht gegeven te worden aan preventie en opsporing;
- D66 is voor onderzoek naar een ondernemersfonds en vindt dat de gemeente hierin de regie moet voeren. Dit fonds zou onder andere de huidige problemen rond de Sinterklaasintocht en gezamenlijke kerstverlichting moeten oplossen.

Onze inzet economie (4)

- Meer aandacht voor alle werkzoekenden en de behoeften van werkgevers aan scholing en arbeid. Dit moet beter in beeld worden gebracht om vervolgens partijen bijeen te brengen;
- Verbeterde afstemming tussen arbeidsmarkt en beroepsopleiding.

De meeste mensen redden het in onze samenleving zelf, maar er zijn altijd mensen die steun nodig hebben in de vorm van een tijdelijke uitkering. Het beleid moet erop gericht zijn om mensen duurzaam uit de armoede te halen door kansen te bieden op de arbeidsmarkt. Het gemeentelijk beleid heeft zich vooral gericht op de aanbodkant van de arbeidsmarkt, namelijk het begeleiden van mensen naar werk. D66 wil de vraagkant meer als uitgangspunt nemen.

Onze inzet ruimtelijke ordening

- Gasleidingen, stroomkabels, waterleidingen, telefoonkabels, riolen, beken, parkeergarages, tunnels, vuilcontainers, glasvezelnetwerken en leidingen voor warmte- en koudeopslag liggen allemaal onder de grond. Dit vereist een ondergrondse structuurvisie om geldverspillingen te vermijden;
- Beter anticiperen op de 'vergrijzing' in de samenleving door goede praktische aanpassingen in de openbare ruimte voor mensen met een functiebeperking (gehandicapt);
- Zoveel mogelijk wijken in Arnhem worden welstandsvrij verklaard. Zodra het wettelijk mogelijk is worden de welstandseisen in het bestemmingsplan onder gebracht, en wordt de welstandscommissie afgeschaft.
- Arnhem biedt ruimte aan vernieuwende, spraakmakende architectuur. Bij nieuwe ontwikkelingen wordt ruimte geboden om op het gebied van vormgeving te experimenteren; er dienen nieuwe architectonische parels voor de toekomst te ontstaan. Creatieve demping door de welstand moet voorkomen worden.

Onze inzet de groene stad

- Niet beknipt op het onderhoud van parken; het dienen attractieve plekken te zijn voor recreatie, ontmoeting en cultuur ;
- Het Veluwewater dat uitmondt in de Rijn beter zichtbaar maken;
- Aandacht voor stadsecologie en soortenbescherming bij aanvragen van bouwvergunningen;
- Ontwikkeling van Stadsblokken-Meinerswijk tot een hoogwaardig gebied, waar natuur en landschap met recreatieve functies gecombineerd worden. Meinerswijk ontwikkelen tot een verruigd natuurpark met specifiek in het noordelijke deel ruimte voor waterrecreatie. In Stadsblokken en de Praets is beperkte bebouwing bespreekbaar voor D66;
- Het geplande park Lingezege is de groene long tussen Arnhem en Nijmegen. D66 wil dit park daarom groen houden zonder bouwontwikkelingen ter financiering;
- Behoud van de karakteristieke boomrijen, zoals op de Apeldoornseweg en langs de singels;
- Invoeren van een stimuleringssubsidie voor de toepassing van groene daken (daktuinen) en gevels;
- Stimuleren van tijdelijke natuur op braakliggende percelen.

4. RUIMTELIJKE ORDENING

Nieuwe ruimtelijke opgaven dienen zich aan. In plaats van het oppakken van ieder probleem afzonderlijk, pleit D66 voor een integrale visie op de leefomgeving. Naast leefbaarheid ('hier en nu') gaat het daarbij ook om duurzaamheid ('daar en later').

In de ruimtelijke visies moet meer rekening gehouden worden met de economische agenda voor de clusters 'mode & design', 'energie & milieutechnologie', 'zorg & welzijn'. Vanwege de beperkte ruimte wil D66 zoveel mogelijk ondergrondse oplossingen kiezen voor nieuwe ontwikkelingen en meer rekening houden met de cultuurhistorie en de stedenbouwkundige karakteristieken van de stad. Wij stellen strenge eisen aan de ontwikkelingen op historische plekken van de stad zoals het centrum, Elden, Hoogkamp en het Spijkerkwartier.

In structuurvisies dient de groene ring om de stad volledig in stand te blijven. Dat geldt ook voor de Arnhemse parken. D66 is fel tegen versnippering van de groene zones in de stad. Gestreefd moet worden om de groenzones nog beter met elkaar te verbinden, zodat er fraaie groene wandel- en fietsroutes kunnen ontstaan.

Renoveren en herstructureren van industrie- en bedrijventerreinen is duurzamer dan nieuwbouw. Functieverandering en hergebruik van kantoorruimte kan leegstand van kantoren helpen voorkomen en tevens een bijdrage leveren aan het oplossen van de woningnood. De gemeente kan dit stimuleren door wijzigingen in het bestemmingsplan door te voeren of vrijstelling te verlenen.

Arnhem: de groene stad

Arnhem is uitgeroepen tot de groenste stad van Nederland en Europa. Dit willen we zo houden, want groen is van essentieel belang voor het welzijn van de mensen. 'Groen' heeft bovendien ook een economische waarde. D66 wil de nieuwe visie '*urban forestry*' stevig in Arnhem op de kaart zetten. Urban forestry is meer dan een bewust beheer van de bomen en groen in de stad. Het beschouwt bos- en groenbeheer als essentieel element voor de stadsplanning en bepaling van de stedelijke infrastructuur. Vanuit een visie op Arnhem als de groenste stad, wordt een integraal beleid ontwikkeld om deze ambitie gemeentebreed te realiseren; van economie en ruimtelijke ordening tot milieu en verkeer en vervoer. Deze benadering biedt kansen om de uitstoot van CO2 en fijnstof te verminderen, het beheersen en temperen van de opwarming in de stad en vergroting van de waterretentie en biodiversiteit.

D66 wil het huidige Groenplan op een hoger niveau brengen en de groene thema's integraal in de beleidsvisies opnemen. Concreet wil D66 Arnhem dat alle ruimtelijke plannen (bouwplannen, wegen, bestemmingplannen, stadvisie) worden getoetst op effecten op de groene omgeving, zowel op maaiveld- als bebouwingniveau. Bij woningbouwprojecten zien we vaak dat de grondexploitatie ontoereikend is en dat er aan de groenvoor-

ziening getornd wordt als sluitpost. Hierdoor vermindert de belevingswaarde en uiteindelijk op langere termijn de economische waarde van gebieden.

D66 wil dat er werk gemaakt wordt van haar initiatiefvoorstel voor het realiseren van 'groene daken (daktuinen) en gevels'. Gemeente en woningbouw-corporaties moeten daarvoor meerjarenprogramma's vaststellen voor zowel nieuwbouw- als renovatieprojecten. Vanzelfsprekend kan de gemeente hier een voorbeeldfunctie vervullen voor haar eigen onroerend goed.

Onze inzet Arnhem Milleniumgemeente

- 'Vergroening' door meer dak- en geveltuinen en meer bomen in het centrum;
- 'Verblauwing' door aanleg van waterbuffers en bovengronds halen van beken;
- Bedrijventerreinen verduurzamen door de aanleg van koude-warmtecentrales en gebruik van restwarmte en groene daken en gevels;
- Stimulering keurmerk zonnewoning in bouwprojecten, dat staat voor comfortabel, energiezuinig en duurzaam bouwen en wonen;
- Door het isoleren van woningen kan het beste de CO₂ -toename beperkt worden. D66 stelt voor om eigenaren te belonen voor duurzame investeringen in hun woning;
- Afvalscheiding nog beter faciliteren bijvoorbeeld door centrale inzamelpunten bij winkelcentra;
- Met ingang van 1 januari 2011 is het centrale uitgangspunt in het inkoopbeleid van de gemeente Arnhem dat alle ingekochte goederen en diensten duurzaam zijn geproduceerd en bij voorkeur zijn voorzien van een duurzaamheidscertificaat (bv een EKO of Fair Trade keurmerk);
- Arnhem moet zich aansluiten bij het programma "Duurzame Bedrijfsvoering Overheden". Dat betekent dat Arnhem streeft naar 75% duurzaam inkopen in 2010 en 100% in 2015;
- De gemeente moet duurzaam beleggen en spaarzaam omgaan met materialen en energie;
- Zwerfafval gaan we nog harder aanpakken.

Arnhem Milleniumgemeente

De verandering van het klimaat heeft een grote invloed op het leven van mens, natuur en dier. Op lokaal niveau kan er veel gedaan worden om de oorzaken van de klimaatverandering tegen te gaan. D66 kiest ervoor dat de gemeente zich allereerst inzet voor het terugbrengen van het energieverbruik (besparing) en pas in tweede instantie op het stimuleren en aanboren van alternatieve energiebronnen.

D66 wil dat in de gemeentelijke Klimaatnota inzichtelijker wordt gemaakt wat het milieurendement is van de verschillende maatregelen en beleidsvoornemens. D66 kiest voor thema's waar relatief veel milieuwinst is te behalen, zoals het onderwerp 'duurzaam bouwen' en wil op dat terrein verregaande ambities vastleggen.

In het Arnhemse afvalplan is veel te weinig oog voor de reductie van restafval door hergebruik. Daarom moeten meer recyclestations in de wijk te komen. Uitgangspunt voor de aanpak van het restafval is het principe 'de vervuiler betaalt'. Ook bij het verbruik van water is de eigen verantwoordelijkheid van de gebruikers het uitgangspunt voor D66. D66 is voor de invoering van het "smalle waterspoor", waarbij de OZB en de rioolbelasting worden ontkoppeld. Rioolbelasting wordt afgerekend op het watergebruik in plaats van de waarde van woningen of bedrijfspanden. Dit is eerlijker en duurzamer.

De gemeente moet het goede voorbeeld geven en bij haar aanbestedingen milieueisen meenemen. Het inkoop- en aanbestedingsbeleid moet geactualiseerd worden en de duurzaamheidsambities voor alle gemeentelijke diensten moeten gezamenlijk worden geformuleerd. D66 wil ervoor

Onze inzet woningmarkt

- Bouw van meer starters - en studentenwoningen stimuleren;
- De bouwproductie in de stad op peil houden door de markt te stimuleren met erfpachtregelingen, terug-/inkoopregeling, een conragarantie voor Koopgarant en versoepeling van de regelingen voor startersleningen;
- Woningbouwcorporaties verder stimuleren om delen van hun woningvoorraad voor verkoop aan te bieden aan de eigen huurders en starters op de woningmarkt ;
- Doorstroming van betaalbare koopwoningen naar het duurdere segment moet mogelijk gemaakt worden door het bouwen van een grotere variatie van woningen in het luxe segment;
- Overgaan op een huurprijsstelsel waarbij de woonlasten, zoals energiekosten, meewegen.

Onze inzet stadsvernieuwing

- Lopende stadsvernieuwingprojecten Presikhaaf en Malburgen worden snel afgerond;
- Doorgaan met het project Rijnboog waarbij alle risico's permanent worden bewaakt. Zo nodig wordt het plan bijgesteld;
- De planvorming voor een tweede centrumgebied in Arnhem-Zuid (het gebied rond Gelredome, Rijnhal en Kronenburg) wordt onverminderd voortgezet;
- Inwoners worden meer betrokken bij het onderhoud en de opknappbeurten in hun wijk zoals voor de projecten voor de Hommelseweg, Steenstraat en de winkelcentra in Arnhem-Zuid;
- Stimuleren van woningbouw voor kleine huishoudens op kleinschalige locaties (bijvoorbeeld Spijkerbroek) en renoveren van stadswijken rondom het centrum (bijvoorbeeld Spoorhoek);

Woningmarkt

De gemeente moet met de marktpartijen tot goede, duurzame afspraken komen om de slechte doorstroming in de woningmarkt te doorbreken. De doorstroming wordt belemmerd door het grote gat tussen huur- en koopsector en het gebrek aan voldoende aanbod in het middensegment. Met name starters komen moeilijk aan bod in het huidige systeem. De woningbouwopgave en het verdeelsysteem voor woonruimtes worden nu regionaal vastgesteld. Hieraan moet een betere inventarisatie van locaties voorafgaan en een betere afweging van de verhouding tussen sociale woningbouw en koopwoningen voor het hogere- en middensegment.

D66 wil duurzame en kleinschalige woningbouwprojecten bevorderen, die goed afgestemd zijn op de woonbehoefte. De gemeente moet heldere kaders stellen, waarbinnen het particulier opdrachtgeverschap, ook voor lagere segmenten, kansen kan krijgen. Dit creëert betrokkenheid en verantwoordelijkheid onder de bewoners van dergelijke wijken.

Stadsvernieuwing

D66 wil concrete bouwplannen waarvoor reeds geld is gereserveerd, versneld uitvoeren. Harde voorwaarden voor een grote stadsvernieuwing zijn financiële dekking (vooraf gegarandeerd) en beheersbare risico's. Dit geldt ook voor Rijnboog. Het bestemmingsplan voor het onderdeel Havenkwartier moet snel in procedure gebracht worden. Voor dit planonderdeel geldt voor D66 een aantal belangrijke eisen.

Allereerst moeten alle mogelijke risico's nog beter in beeld worden gebracht door een grondige risicoanalyse van zowel de investeringen als de exploitatie. Ten tweede is het van belang dat voor bepaalde ingrijpende ontwikkelingen een 'point of return' in het plan wordt opgenomen. Het moet mogelijk zijn dat bouwvolumes aangepast worden, wanneer blijkt dat bebouwing op bepaalde plekken te massaal wordt. Tenslotte moet gekeken worden of geplande bebouwingen mogelijk ondergronds aangelegd kan worden.

Afgelopen jaren is aangetoond dat de gemeentelijke organisatie niet ingericht is voor de aansturing van grote stedenbouwkundige projecten. Waar mogelijk moet de gemeente Arnhem samenwerken met de markt door middel van vormen van publiek-private samenwerking. Innovatieve contractvormen waarbij ontwerp, financiering, realisatie en onderhoud door marktpartijen worden uitgevoerd, moeten een kans krijgen. Op deze manier wordt de kracht van alle partijen zo optimaal mogelijk benut en worden financiële debacles voorkomen.

Extra aandacht vraagt ook nog de ontwikkeling van het Cultuurcluster. Voor D66 is het dat flexibel wordt omgegaan met de beoogde culturele functies (schouwburg, museum, filmhuis) Mochten deze functies niet goed inpasbaar te zijn in één gebouw dan moet naar andere oplossingen gekeken worden. De huidige plannen voor de cultuurfuncties mogen geen keurslijf worden. Uiteindelijk mag de grootschaligheid van de plannen er niet toe leiden dat de leefomgeving aangetast wordt. Eventuele tekorten op het Havenkwartier mogen niet worden afgewenteld op het Cultuurcluster.

Onze inzet verkeer en vervoer

- D66 ondersteunt de ontwikkeling van nieuwe transferia aan de randen van de stad, zoals in Arnhem-Noord;
- Duurzame auto's komen in aanmerking voor een goedkopere parkeervergunning;
- De Markt bij het Provinciehuis wordt autovrij zodat de ruimte benut kan worden voor levendige functies;
- Het systeem van parkeervergunningen moet worden uitgebreid, maar wel volgens maatwerk per wijk;
- Betaald parkeren via mobiele telefoon moet mogelijk gemaakt worden;
- Het parkeerbedrijf moet voorlopig in eigen handen blijven; parkeren per minuut moet ingevoerd worden.
- Arnhem aansluiten op het NS-nachtnet;
- Station Arnhem afbouwen;
- D66 wil vervoer op maat integreren met bestaand openbaar vervoer en werken aan vraagafhankelijkheid van openbaar vervoer in stille uren;
- De informatievoorziening met real time vertrektijden bij bushaltes uitbreiden en informatie over haltes en overstapmogelijkheden in de bus verbeteren;
- Aan de noordkant van Arnhem moet het regionaal nieuwe haltes in Arnhem-Noord (kantorenpark Arnhems Buiten) en IJsseloord krijgen;
- Hoogwaardige snelfietsroutes in de stad ontwikkelen.

5. VERKEER EN VERVOER

Een goede ontwikkeling van de stad vereist een optimale bereikbaarheid. Helaas slibben de wegen ook in Gelderland en Arnhem steeds meer dicht. Het stedelijk vervoersplan van de gemeente is sterk verouderd. D66 wil dat de presentatie en monitoring van het verkeersbeleid meer aandacht krijgt. Verkeer is voor alle inwoners van belang en mensen willen daarover mee kunnen praten. Het verkrijgen van voldoende draagvlak voor verkeersplannen wordt daarom steeds belangrijker.

D66 is niet de partij die de oplossing van bereikbaarheid in meer asfalt ziet, maar veel meer in het verbeteren van de openbaar vervoer- en fietsinfrastructuur. Meer gebruik van het openbaar vervoer betekent minder verkeersopstoppingen in de stad. Wat betreft de HOV-verbinding tussen Arnhem en Nijmegen kiest D66 voor een eenvoudig, schoon en snel bussysteem dat zoveel mogelijk op of langs het bestaande tracé loopt.

Fietsen is gezond, milieuvriendelijk, veroorzaakt geen files en is veilig voor andere verkeersdeelnemers. Alle reden dus om het fietsen in Arnhem te stimuleren. Fietsers en automobilisten bewegen zich vaak vlak naast elkaar, wat tot gevaarlijke situaties kan leiden zoals op de Amsterdamse- en Sonsbeekweg. D66 wil dat er meer en betere fietspaden komen, zo veel mogelijk gescheiden van de weg, en zeker op de hoofdroutes.

Parkeerplaatsen dienen bij voorkeur tussen het weggedeelte van de automobilist en het fietspad geplaatst te zijn. Drukke wegen en onderdelen van de fietshoofdroutes dienen met voorrang aangepakt te worden. Niet om andere verkeersdeelnemers te pesten, maar juist om de fiets een reëel alternatief te laten zijn.

Parkeren moet minder een belasting zijn voor de openbare ruimte. Nieuwe parkeergarages in het centrum van de stad dienen daarom zoveel mogelijk onder de grond gebouwd te worden.

De vernieuwing van het station, de bouw van een vierde perron en de vernieuwing van de sporen in Arnhem is een feit. Dit houdt niet in dat de gemeente Arnhem zich neer moet leggen bij een intensivering van het goederenvervoer door de stad. De leefbaarheid in de wijken langs het spoor dient gewaarborgd te worden. D66 zet zich in voor een snelle realisatie van een by-pass rondom Arnhem voor het goederenvervoer die noordelijk aftakt van de Betuwe Route. De gemeente Arnhem dient actief het debat aan te gaan met ProRail en de landelijke politiek. Personenvervoer moet gestimuleerd worden. Maar goederenvervoer (en dan met name het vervoer van gevaarlijke stoffen) door de stad moet uiteindelijk tot het verleden gaan behoren.

Onze inzet onderwijs

- De gemeente moet een permanente rol als 'aanjager' gaan vervullen om de corporaties ervan te overtuigen dat investeren in specifieke studentenhuisvesting dringend nodig is.
- Een Arnhem Studenten Kaart ontwikkelen gericht op de specifieke wensen van de studenten. Bijvoorbeeld tegen kortingen kunnen deelnemen aan talrijke activiteiten of lidmaatschappen van sportverenigingen. Ook moet de Arnhem Studenten Kaart een goedkopere ingang zijn voor sommige collectieve voorzieningen zoals kinderopvang;
- Om doorstroming van werknemers en afgestudeerde jongeren bij bedrijven beter te stimuleren wil D66 stevig inzetten op het stimuleren van 'ervaringscertificaten'. Ervaringscertificaten kunnen ook ingezet worden bij het aan het werk krijgen van opgeleide vluchtelingen;
- Het aantal vroegtijdig schoolverlaters moet nog verder omlaag gebracht worden;
- D66 wil voortvarend doorgaan met het bouwen van 'brede scholen' voor het basisonderwijs en geeft hoge prioriteit aan het realiseren van nieuwe huisvesting voor het speciaal onderwijs;
- Bibliotheken dragen sterk bij aan de individuele ontwikkeling. Daar wordt niet op bezuinigd.

6. ONDERWIJS

Goed onderwijs is de basis voor een samenleving waarin iedereen tot zijn recht komt en de kans krijgt het beste uit zichzelf te halen. Goed onderwijs is ook nodig voor een sterke lokale economie. 'Vertrouw op de eigen kracht van mensen' is een lijfspreuk van D66. Persoonlijke ontwikkeling in de vorm van onderwijs heeft daarom topprioriteit.

Arnhem herbergt meer dan dertigduizend mensen die onderwijs volgen en dit aantal blijft groeien. Maar Arnhem wordt nog onvoldoende als een studentenstad gezien. Veel studenten wonen buiten Arnhem, terwijl zij voor een verlevendiging van de stad kunnen zorgen. Het wonen van studenten in de stad moet extra worden gestimuleerd. Daarnaast wil D66 dat in Arnhem wonende studenten recht krijgen op een Arnhem studenten kaart. Deze kaart is een samenvoeging van de Studenten Sportkaart, elementen uit de Arnhem Card en kortingen vanuit het bedrijfsleven.

Het volgen van deeltijdonderwijs en ervaring opdoen met stageplaatsen is voor de persoonlijke ontwikkeling vaak van groot belang. Er moet een betere synergie komen tussen onderwijs en economie door het beter coördineren van stage- of werkervaringsplaatsen. Ook wil D66 werkgevers stimuleren om leerwerkplekken voor het onderwijs te faciliteren.

Scholen zijn zelf goed in staat om te bepalen wat het beste is voor hun leerlingen en studenten. D66 wil het eigen initiatief stimuleren. Dit houdt in dat de overheid geen eisen stelt aan de samenstelling van de leerlingenpopulatie. De gemeente moet bevorderen dat schoolbesturen diversiteit in hun onderwijsaanbod houden, zodat het aanbod wordt afgestemd op de vraag (bijvoorbeeld door in Arnhem het Leonardo-onderwijs voor hoog intelligente kinderen aan te bieden). Ouders moeten zelf de keuze kunnen maken naar welke school hun kinderen gaan. Het huisvestingsbeleid voor scholen van de gemeente mag niet tot een verkapte sturing op de samenstelling van de scholen leiden. D66 wil voortvarend doorgaan met het bouwen van 'brede scholen' voor het basisonderwijs en geeft hoge prioriteit aan het realiseren van nieuwe huisvesting voor het speciaal onderwijs.

Kinderen moeten veilig op scholen zijn. Schelden, verkeersonveilige omgevingen, loverboys bij schoolpleinen, drugs, etc. horen daar niet thuis. D66 vindt het dan ook noodzakelijk dat maatregelen genomen worden om deze veiligheid te garanderen.

Volksuniversiteit, Domein, Kunstbedrijf Arnhem, het Sportbedrijf, wijkcentra, en vele andere stichtingen en bedrijven in Arnhem geven cursussen in wijken. Er gebeurt veel, maar het gebeurt versnipperd. D66 is voorstander van het opzetten van 'buurtonderwijs: een programma van samenhangend onderwijs specifiek voor onderwijsbehoeften in de wijken (vraag gericht onderwijs) Wijkcentra, brede scholen en andere onderwijsinstellingen kunnen hierbij betrokken worden. Het bieden van activiteiten 'om de hoek'

vergroot de sociale cohesie, en biedt de mogelijkheid om met een lage toetredingsdrempel de individuele ontwikkelingskansen te vergroten.

Onze inzet cultuur

- D66 wil cultuurorganisaties als Kunstbedrijf Arnhem (Domein en Stichting Beleven), Muis en Schouwburg verder verzelfstandigen. Deze instellingen zijn bedrijven met een eigen dynamiek en bedrijfsvoering die vragen om cultureel ondernemerschap;
- Met het conservatorium, de vele koren en muziekgroepen en het Gelders Orkest als bakermat moet Muis Sacrum een bredere programmering en een meer centrale functie krijgen op het gebied van muziek. Hiervoor is een ingrijpende renovatie en aanpassing van dit icoon uit 1847 nodig;
- De gebouwen van de Bibliotheek, het Arnhem Historisch Museum, Kunstbedrijf Arnhem, het archief, de Volksuniversiteit en het Filmhuis voldoen niet meer aan de hedendaagse eisen en moeten vervangen worden door nieuwe huisvesting;
- D66 is voorstander van verplaatsing van het Museum voor Moderne Kunst Arnhem naar het Centrum bij de Rijn. Het bestaande onderkomen dat gebouwd is als sociëteit, is ongeschikt voor al haar functies. De vestiging van het museum is een essentieel onderdeel voor de noodzakelijke verrijking van het zuidelijke deel van het Centrum;
- Er moet voldoende geld vrijgemaakt worden voor een ingrijpende renovatie en aanpassing van Muis Sacrum;
- Ook de schouwburg is sterk verouderd. Nieuwbouw bij het museum en het filmhuis in plaats van op de bestaande locatie heeft onze voorkeur. Randvoorwaarde is wel dat er voldoende geld is voor bouw, programmering en beheer;
- Afgelopen jaren is met inbreng van D66 extra geld gestoken in de podiumkunsten. Deze voorzieningen wil D66 beslist in stand houden;
- Ook het grote aantal ateliers verdienen aandacht want zij behoren tot de kernwaarde van de stad.
- Stimulering van multiculturele festivals in Arnhem en meer kleinschalige cultuurontwikkeling in de wijken;
- Investeren in cultuur vraagt goede financiële onderbouwingen van de voorstellen, met name op het gebied van de verwachte effecten op de bedrijfsvoering. Voorwaarde voor het verstrekken van investeringen is verantwoording door cultuurorganisaties en beoordeling daarvan door de gemeente.

7. CULTUUR

Arnhem ontwikkelt zich van een wat saaie provinciestad naar een bruisende stad in Nederland. Een goede ontwikkeling, want cultuur is naast werk een belangrijke pijler voor persoonlijke ontwikkeling. D66 ziet uitgaven voor kunst en cultuur niet als kostenpost, maar als investering in de leefbaarheid van de stad. Een goed voorbeeld is het Mode-kwartier in de wijk Klarendal. Met een levendig en divers cultuuraanbod is Arnhem een aantrekkelijke woonstad en van groot belang voor het aantrekken en vasthouden van bedrijven.

Arnhem heeft veel te bieden op het gebied van kleinschalige cultuurbelevissen: beeldende kunst, dans, theater, muziek en allerlei evenementen. Toch is er de afgelopen jaren een flinke stagnatie in de huisvesting van een aantal cultuurinstellingen opgetreden. Het is tijd voor een inhaalslag.

Tegelijkertijd moeten scherpere prioriteiten worden gesteld in het evenementenbeleid. D66 kiest nadrukkelijk voor minder versnippering en meer voor festivals en evenementen met een landelijke uitstraling, zoals de Sonsbeek-tentoonstelling en de Mode Biënnale.

Natuurlijk wil D66 ook kleinschalige evenementen stimuleren. Er moet specifieke aandacht komen voor aansluiting bij de diverse culturele achtergronden van inwoners van de gemeente Arnhem.

Onze inzet sport

- Verzelfstandiging van het Arnhemse sportbedrijf ;
- Steun voor de oprichting van een Gelders kennis- en innovatienetwerk sport ;
- Het vergroten van de betrokkenheid van het Sportcentrum Papendal bij de stad;
- Ontwikkeling van sportbeoefening in de wijken;
- Bedrijfssport stimuleren door een gericht aanbod van sportprogramma's en bedrijfscompetities;
- Ondersteuning van Arnhemse sportverenigingen en de betrokken vrijwilligers met professionele begeleiding;
- Geen directe financiering van prof-voetbal;
- Bij nieuwbouw of herstructurering wordt vastgehouden aan de norm van minstens 3% speelgelegenheid voor kinderen.

8. SPORT

Sport raakt aan thema's die we momenteel allemaal zo belangrijk vinden: gezondheid, veiligheid, normbesef, integratie en maatschappelijke binding. In Nederland zijn ongeveer 1,5 miljoen vrijwilligers actief bij de sportverenigingen. Sport bevordert de sociale samenhang en voor velen is sport een belangrijke en zinvolle invulling van vrije tijd.

D66 vindt het beoefenen van sport zeer belangrijk. De sportvoorzieningen zijn gelukkig redelijk op orde in Arnhem. Een ruime meerderheid van de Arnhemmers vindt de sportmogelijkheden voldoende tot ruim voldoende.

Door toenemende professionalisering en verdere commercialisering is sport als economisch verschijnsel belangrijker geworden. Topsport kan bijdragen aan het versterken van een gezamenlijke identiteit voor de inwoners, inspiratiebron zijn voor de jeugd of een visitekaartje voor de stad (citymarketing). Veel technologische ontwikkelingen en innovatieve toepassingen komen voort uit de (top)sport, of worden getest en toegepast in de topsport, waarna ze via de markt toegankelijk worden voor de breedtesport. Om innovatie en kennis te versterken en te bundelen is samenwerking tussen sport, bedrijfsleven en kennisinstellingen een must.

Gezondheid door sport en bewegen heeft ook een economisch effect, uitgedrukt in minder arbeidsverzuim, sneller herstel en een beter algemeen welbevinden. Sporters zijn de helft minder ziek dan niet-sporters. Door het terugdringen van sportblessures kan dit positieve effect verder worden vergroot.

Onze inzet welzijn en zorg

- D66 wil voor de inwoners één loket voor alle vraagstukken rondom zorg en welzijn;
- De Armoede Agenda 2008-2011 moet ook voor de jaren 2010 en 2011 onverkort worden uitgevoerd;
- De wachtlijsten van de schuldhulpverlening moeten op zo kort mogelijke termijn verdwijnen en niet meer terugkeren;
- De extra inzet voor wat betreft geld en capaciteit bij de formulierenbrigade en de senioren wegwijzers moet ook in de komende bestuursperiode worden voortgezet;
- De deelname van de bijstandgerechtigden aan de Collectieve Aanvullende Ziektekostenverzekering (CAZ) moet worden vergroot;
- Het digitaal klantendossier moet zo snel mogelijk worden ingevoerd om een einde te maken aan het eindeloos invullen van ellenlange formulieren;
- De voorgenomen verruiming van de Bijzondere Bijstand met name op het gebied van verzekeringen (uitvaart, inboedel, enzovoorts) moet worden doorgezet;
- Verruiming van de leenbijstand ten behoeve van het aanschaffen van duurzame gebruiksgoederen moet gerealiseerd worden;
- De huidige structuur van cliëntenparticipatie bij zowel de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) als de Wet Werk en Bijstand (WWB) moet ook op het niveau van de werkpleinen nu snel van de grond komen;
- De jeugdzorg moet beter aansluiten bij een samenhangend lokaal jeugdbeleid;
- D66 wil hoge prioriteit geven aan de bestrijding van overmatig alcoholgebruik. Maar liefst 1 op de 7 Arnhemmers is een overmatige of zware drinker. De gemeente moet scholen, bedrijven, verenigingen en brancheorganisaties op hun verantwoordelijkheid aanspreken;
- D66 is van mening dat de zorgzone voor verslaafde tippelaarsters afgebouwd moet worden. In overleg met de betrokken partners moet bepaald welke zorg - en opvangaanbod nodig is om volledige afbouw van de tippelzone mogelijk te maken;
- Het besluit over het wel of niet aanbieden van re-integratietrajecten ligt bij de gemeente of UWV. De cliënt kan tegen een dergelijk besluit bezwaar en beroep aan tekenen. D66 is ervoor dat hieraan toegevoegd wordt het recht van de cliënt op een second-opinion;
- De mogelijkheden die de wet re-integratie voor arbeidgehandicapten biedt, moet beter bekend worden bij het bedrijfsleven.

9. WELZIJN EN ZORG

Het welzijnbeleid schiet ernstig tekort. Dit blijkt uit de voortdurende tekorten en ook overschotten op de verschillende beschikbaar gestelde budgetten. Ook de wachtlijsten in de voorzieningen en het niet goed bereiken van de doelgroepen zijn duidelijke indicaties dat de aansturing niet goed verloopt. D66 pleit voor een grondig onderzoek naar het bereik van de voorzieningen, de doelgroep, de resultaten en de kosten van het welzijnwerk. Met de onderzoeksresultaten kan vervolgens een effectievere zorg geboden worden.

Arnhem behoort tot een van de 100.000 plus gemeenten met relatief veel personen met een laag inkomen. De aanwezigheid van een veel groter aantal goedkope huurwoningen dan in vergelijkbare gemeenten illustreert dit. De armoede problematiek verdient veel aandacht. Een grote groep inwoners maakt gebruik van de Arnhem Card, klopt aan bij het Budget Advies Centrum (BAC), Stadsbank, de Dullertstichting, de voedsel- en kledingbanken en/of doet een beroep op de Bijzondere Bijstand.

Er wordt slechts matig gebruik gemaakt van inkomensondersteunende regelingen. Extra aandacht moet besteed worden aan de mensen die recht hebben op een uitkering maar deze niet ontvangen, zoals specifiek (allochtone) jongeren en vrouwen. D66 pleit ervoor om de aanvraagtermijn voor uitkeringen aanzienlijk te verkorten, zodat het oplopen van schulden voorkomen kan worden. Natuurlijk dienen de middelen voor bijzondere bijstand in stand gehouden worden.

Het is goed om bij werkeloosheid in te zetten op een zinvolle tijdbesteding, of dit nu vrijwilligerswerk is of een betaalde baan. Re-integratietrajecten roepen vaak weerstand op, omdat de werkzoekenden op een overdreven autoritaire wijze worden aangepakt. Als cliënten invloed kunnen uitoefenen op hun traject, zijn de resultaten veel beter. D66 pleit daarom voor specifiek maatwerk waar de cliënt sterker invloed op kan uitoefenen. Het doel blijft natuurlijk integratie.

Er is een schrijnend tekort aan werkervaringsplaatsen. Samen met het bedrijfsleven dient dit probleem opgelost te worden. Sterke stimulering van ervaringscertificaten is een van de sleutels.

Arnhem moet zich meer in te spannen om ex-gedetineerden beter te laten integreren in de samenleving. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar vrouwen met kinderen. Naar schatting is 70% van de vrouwen in detentie moeder van één of meerdere kinderen. Ook deze kinderen hebben recht op welzijn zowel gedurende detentie van de moeder als na terugkeer in gezin en samenleving. Opvoedingsondersteuning en begeleiding aan (ex)gedetineerde moeders en hun kinderen kan hierbij helpen.

Het rijk delegeert veel uitvoering van de zorg naar de gemeenten. Terecht, want de gemeente staat het dichtst bij

de zorgvrager. Deze loopt echter regelmatig tegen een muur van verschillende instanties en regels. Bij veel eenpersoonshuishoudens, mensen met een taalachterstand (zoals allochtonen) of met psychische problemen zorgt dit voor extra (mentale) druk. Overmatig management in de zorg is een doorn in het oog van D66. Cliëntenraden en ondernemingsraden kunnen hier wat aan doen. Zij dienen meer invloed te hebben om hier verandering in aan te brengen.

Bij D66 staat het vertrouwen op de eigen kracht van mensen centraal. Jezelf kunnen verzorgen en onafhankelijkheid geldt voor alle groepen: jong of oud, gehandicapt, mensen in de bijstand, wajong jongeren etc. Dit moet mogelijk gemaakt worden door de overheid en de zorginstellingen.

De zorgvraag van een cliënt kan uiteenlopen van medische zorg, huishoudelijke zorg, woningaanpassingen en klussen in huis en psychische hulp. Iedere aanbieder heeft echter zijn eigen loket. Verdere uitbouw van wijkstartpunten is dan ook van groot belang. Een wijkstartpunt is een plek dicht bij huis waar de wijkbewoner terecht kan met vragen over wonen, welzijn en zorg. Ook is het een plek waar ideeën voor wijk of buurt besproken worden. Daarnaast is er onvoldoende aandacht en geld vrijgemaakt voor vroegtijdige signalering van problemen.

Zorg is complex en voortdurende scholing is daarom essentieel. Zorgcoördinatoren moeten over voldoende kennis beschikken om de complexiteit van de vraagstelling aan te kunnen. Tevens moeten zij daar waar nodig direct invloed kunnen uitoefenen op het zorgproces. Scholing is ook van groot belang voor de mantelzorgers.

Onze inzet veiligheid

- D66 wil het ingezette beleid van het veiligheidshuis met kracht voortzetten;
- De gemeente moet in de vergunningverlening aan NUON opnemen dat de trafogebouwtjes 'graffiti-arm' worden gehouden;
- Slachtoffers van criminaliteit (particulieren en bedrijven) dienen proactief geïnformeerd te worden over de voortgang in hun zaak;
- Fietsdiefstal is nog steeds één van de belangrijkste vormen van criminaliteit in de publieke ruimte. Een integrale aanpak van fietsdiefstal moet consequenter worden vormgegeven;
- Schoolveiligheid moet een prioriteit worden in het Integraal Veiligheidsbeleid.

10. VEILIGHEID

Een belangrijk aspect van welzijn is veiligheid. Leefbaarheid en veiligheid hangen samen met andere factoren waaronder de ruimtelijke inrichting. Structureel meer blauw op straat is een deel van de oplossing. De wijkagent zou bijvoorbeeld minimaal 20 uur in de wijk op straat aanwezig moeten zijn. D66 wil op korte termijn de overlast consequenter aanpakken; de echte verbetering vindt plaats door op langere termijn te zorgen voor een veilige ruimtelijk inrichting, participatie en een schone (graffitivrije) stad. Daarnaast is het meldpunt tegen vrouwelijk geweld en het meldpunt discriminatie onmisbaar bij het creëren van een veilige woon en werk omgeving.

Veilig uitgaan is wat D66 betreft een aandachtsgebied dat niet meer is weg te denken uit het gemeentelijk veiligheidsbeleid. Hierbij is het werken met een convenant veilig uitgaan niet voldoende. De afspraken moeten inzichtelijker worden en er moet de mogelijkheid zijn elkaar op de naleving daarvan aan te spreken. Vaak is onduidelijk wie welke afspraken niet is nagekomen. De Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan komt tegemoet aan die behoefte. Arnhem kan het instrument ook gebruiken om verantwoording af te leggen aan de gemeenteraad.

In het Veiligheidshuis werken instanties als het Openbaar Ministerie, politie, reclassering Bureau Jeugdzorg en de leerplichtambtenaar samen om ervoor te zorgen dat jongeren niet in herhaling vallen. In dit veiligheidshuis dient meer aandacht besteed te worden aan slachtoffers van criminaliteit. Deze groep mensen voelen zich te vaak niet gehoord en onbegrepen en hun vertrouwen in de samenleving heeft een flinke deuk gehad.

Onze inzet financiën

- D66 is voor de invoering van het “smalle waterspoor”, waarbij de OZB en de rioolbelasting worden ontkoppeld. Rioolbelasting wordt afgerekend op het watergebruik in plaats van de waarde van woningen of bedrijfspanden;
- D66 wil een onderzoek naar een ondernemersfonds. De gemeente neemt hierin het initiatief;
- De hondenbelasting wordt afgeschaft, maar net als in andere steden worden boetes voor het niet opruimen van hondenpoep verhoogd met de kosten voor het laten opruimen;
- De toeristenbelasting moet worden afschaft, want de opbrengst staat niet in verhouding met de administratieve lasten.

Onze inzet eigen organisatie

- D66 wil formuleren zoveel mogelijk afschaffen door gebruik maken van goede telefonische intake en vervolgens een sterk vereenvoudigd maatwerk formulier;
- Meer gebruik maken van bemiddeling en betere foutenanalyses opstellen;
- Specifieke regelgeving rond welstand en vergunningen voor het gebruik van de openbare ruimte wordt vervangen door algemene regels;
- Alleen als wantrouwen bestaat over de aanvrager een Bibob-verzoek uitvoeren;
- De recessie vereist naast beleidsinhoudelijke keuzes ook grondige bezinning op personele bezetting.

11. FINANCIËN EN ORGANISATIE

Vanaf 2011 wordt de gemeente naar verwachting met langdurige en ingrijpende bezuinigingen geconfronteerd. Enerzijds zullen de ontvangsten tegenvallen door rijksbezuinigingen en lagere opbrengsten uit grondverkoop. Anderzijds zijn stijgende uitgaven te voorzien op het gebied van de bijstand.

D66 wil dat er tijdens de verkiezingen eerlijk wordt gesproken over de keuzes die in de komende jaren gemaakt moeten worden. De noodzakelijke ombuigingen vragen immers om een fundamentele discussie over de kerntaken van (en de wijze van uitvoering door) de gemeente.

D66 zal zich bij deze keuzes laten leiden door haar vernieuwingsagenda met kansen voor iedereen. Onze aandacht gaat uit naar werken, wonen, kennis en onderwijs, klimaat en energie en de relatie tussen de inwoner en de overheid. Wij zullen ons inzetten om de kernpunten die in dit programma geformuleerd zijn te realiseren, en te ontzien van de benodigde bezuinigingen.

In tijden van recessie vindt D66 het onverantwoord om de OZB sneller te laten stijgen dan de inflatie. Daarnaast wil D66 dat belastingen en heffingen daar waar mogelijk rechtvaardiger en ook beter voor het milieu zijn.

Eigen organisatie

Een goed functionerende gemeente staat of valt bij een goed functionerend ambtelijk apparaat. In toenemende mate wordt de stad geconfronteerd met steeds complexer wordende vraagstukken die vragen om een bestuur en een ambtenarenapparaat dat hierop is toegerust. Nog te vaak worden risico's onvoldoende goed ingeschat, worden kansen niet benut en is de gemeentelijke organisatie onvoldoende bij machte om de gevraagde prestaties te leveren.

D66 wil daarom kritisch kijken naar de eigen gemeentelijke organisatie en waar nodig de eigen organisatie meer op orde brengen, verder professionaliseren en waar mogelijk efficiënter laten werken. Ook moet de gemeentelijke organisatie meer dienstverlenend worden naar de eigen inwoners toe. Het bewerkstelligen van de juiste houding en het juiste gedrag dat hierbij hoort is dan ook van belang.

INDEX

allochtonen	3, 7, 20
anti-discriminatiemeldpunt.....	7
armoede.....	8, 10, 19
bedrijven	3, 7, 9, 16, 17, 19, 21
belasting	2, 15
bijzondere bijstand.....	19
brede scholen	3, 16, 17
breedtesport	18
burgerparticipatie.....	6
citymarketing	18
cliëntenparticipatie.....	19
CO2	11, 12
creatieve zones	9
cultureel ondernemerschap.....	17
cultuur	6, 7, 9, 11, 17
cultuurhistorie	11
daktuinen	2, 11, 12
democratie.....	6
digitaal klantendossier	19
discriminatie.....	7, 21
drugs.....	16
duurzaam.....	1, 2, 9, 10, 11, 12
ervaringscertificaten	2, 16, 19
evenementen	17
ex-gedetineerden.....	20
fiets	2, 15
fietsdiefstal.....	21
formulierenbrigade.....	19
functiebeperking	11
gehandicapten	7, 11, 19
geveltuinen	12
goederenvervoer	15
graffiti.....	21
groen.....	9, 11
groene daken.....	2, 11, 12
homosexualiteit.....	3, 7
hondenbelasting	22
horeca.....	10
hotelkamers	9
inburgeringcursus	7
industrieterreinen	9
innovatie	1, 9, 18
integratie	3, 7, 18, 19
jeugdzorg	19
jongeren.....	6, 7, 8, 16, 19, 21
jongerenraad	6
kenniszones.....	9
kinderen	7, 16, 18, 20
mantelzorg	20
milieu	11, 12, 22
multiculturele samenleving	3, 7
nachtnet.....	15
ondergrondse structuurvisie	11
ondernemers	2, 3, 9, 10
ondernemersfonds	10, 22
onderwijs	2, 3, 7, 8, 9, 16, 22
openbaar vervoer	15
openingstijden	10
parkeren	15
podiumkunsten.....	17
prof-voetbal	18
referenda.....	3
regelarme zones	2, 10
regeldruk	6
regelgeving.....	2, 6, 10, 22
regiorail	15
re-integratie	19
rekenkamer	6
rioolbelasting	12, 22
schouwburg.....	14, 17
schuldhulpverlening	19
senioren wegwijzer	19
smalle waterspoor	3, 12, 22
speelgelegenheid	18
sport	9, 18
sportbedrijf	16, 18
stadsecologie	11
starters	1, 13
station.....	15
studenten	2, 3, 16
studentenwoningen.....	13
tippelzone	19
toerisme	9
toeristenbelasting	22
transferia	15
<i>urban forestry</i>	11
veiligheid	2, 9, 16, 18, 21
veiligheidshuis.....	21
vrijetijd	2, 9, 10
vrijwilligers.....	18
welstand	11, 22
werken.....	1, 2, 4, 9, 15, 21, 22
werkpleinen	19
wijkagent	21
wijk economie.....	2, 9
wijkplatform	6
winkels	10, 12, 13
woningen.....	2, 12, 13, 19
woonlasten.....	13
WWB.....	19
zondagsrust.....	6
zonnewoning	12
zorg	4, 8, 11, 19, 20
zorginstelling	20
ZZP-ers	9

